

UN CARACTER SFÂNT, O CREDINȚĂ PRACTICĂ

Construiește un caracter sfânt și practic urmând modelul eroilor din cartea Judecători

Judecători – Ghid de studiu

**Aprilie - August
2015**

Pastor Octavian Baban

Conținut

UN CARACTER SFÂNT, O CREDINȚĂ PRACTICĂ.....	1
PARTEA 1A. INTRODUCERE.....	4
AUTOR ȘI DATARE.....	4
CONTEXT ȘI STRUCTURĂ.....	5
COMENTARIU.....	11
<i>A. Intrarea în Canaan.....</i>	<i>12</i>
Valorile înaintașilor și generațiile viitoare.....	12
<i>B. Judecătorii lui Israel.....</i>	<i>13</i>
Vitejii inspiră noi viteji.....	13
Criza modelelor de conducere.....	14
Ghedeon și modelul dinastiei regale.....	15
Iefta și vremea sa.....	16
Samson: putere, oscilații și biruință.....	18
<i>C. Decăderea poporului.....</i>	<i>20</i>
Onestitatea și închinarea în derută.....	21
Drama unei împăcări terminate rău.....	23
PARTEA 2A: GHID DE STUDIU.....	26
APRILIE.....	26
23, Jud.1: Prețuiește principiile de viață ale înaintașilor, 1:12-13	26
30, Jud.2:; Ferește-te de compromisuri, 2:18-19.....	27
MAI.....	28
7, Judecători 3, Învăță de la conducătorii cu inițiativă, 3:9-11.....	28
14, Judecători 4, Fii atent la cerințele înalte ale slujirii, 4:8-9.....	29
21, Judecători 5, Laudă-l pe Dumnezeu în victorie, 5:2-3	30
28, Judecători 6, Răspunde chemării lui Dumnezeu, 6:16-18.....	31
IUNIE.....	32
4, Judecători 7, Încrede-te în Domnul pentru victorie, 7:2.....	32
11, Judecători 8, Dovedește caracter în conducere: 8:22-23.....	33
18, Judecători 9, Pune dreptatea înaintea talentului: 9:56-57.....	34
25, Judecători 10, Pocăiește-te când ai căzut, 10:15-16.....	35

IULIE.....	36
2, Jud. 11-12, Dorința victoriei cu orice preț: 11:30-31, 12:1-3.....	36
9, Judecători 13, Modelul familiei credincioase, 13:8-10.....	37
16, Jud. 14-15, Inima firească, 14:2-3, 15:18-20, Prov. 4:23.....	38
23, Jud. 16, Restaurarea după cădere, 16:15-17, 16:28-30.....	39
30, Judecători 17, Importanța închinării în familie, 17:13.....	40
AUGUST.....	41
7, Judecători 18, Capcanele închinării dublitate, 18:18-20	41
14, Judecători 19, Efectele lipsei de închinare, 19:30	42
21, Judecători 20, Efectele necredinței, 20:12-13, Prov. 14:37	43
28, Judecători 21, Efectele legămintelor greșite, 21:24-25.....	44

Partea 1a. Introducere

Autor și datare

Cartea nu precizează autorul, dar tradiția iudaică afirmă că autorul a fost Samuel. Se observă, într-adevăr, destul de bine, că autorul este interesat în eroii judecători dinaintea sa, precum și de repetarea ideii că, în acele vremuri, în Israel nu era rege și, astfel, fiecare făcea ce voia. Atracția față de regalitate, din dorința de asemănare cu celelalte neamuri apare limpede în Israel pe timpul lui Samuel și, de asemenea, este urmărită cu atenție și în cartea Judecători prin prezentarea stilului de conducere dinastic pe care l-au adoptat un număr destul de mare de lideri. Se pare că autorul cărții este și el regalist și se potrivește, în această privință, cu preocupările lui Samuel, la care era evident atașamentul față de Saul și față de David.

De asemenea, autorul este foarte interesat de tema decăderii și revenirilor repetate a lui Israel, de eroismul judecătorilor, dar și de lipsurile lor și, mai ales, ale fiilor lor, așa cum Samuel a putut observa că a fost situația în cazul lui Eli, judecătorul dinaintea lui (Fineas și Hofni), și, parțial, chiar și în cazul său propriu (1 Sam. 2:12-36; 1 Sam. 8:1-3). În concordanță cu ceea ce știm despre Samuel, autorul cărții judecători pune mare valoare pe inima omului, pe pocăință, și descrie în detaliu pedepsele drastice date dușmanilor lui Israel și ai Domnului, celor asupritori și violenți.

Tot în concordanță cu imaginea lui Samuel ca autor, cartea Judecători dă un loc deosebit portretelor de lideri femei, cu laudele, dar și criticile de rigoare, și arată un respect deosebit față de femeile credincioase (mama lui Samuel, Ana, a fost o astfel de femeie credincioasă și dreaptă, care a avut mult de suferit în viață).

În final, mai există un amănunt interesant care atrage atenția că autorul ar fi putut fi Samuel, cineva contemporan cu Saul și David: în Judecători 18:30 este amintit „Ionatan, fiul lui Gherșom, fiul lui Moise, el și fiii lui au fost preoții seminției daniților până pe vremea robirii țării”. Textul ebraic poate fi citit, prin corecție de copist, și astfel: „Ionatan, fiul

lui Gherșom, fiul lui Moise, el și fiii lui au fost preoții seminției daniților până pe vremea luării în robie a chivotului” (observația lui C.F. Houbigant, 1746). Or, o formulare similară apare în 1 Samuel 4:21-22. Într-adevăr, chivotul a fost în Șilo, seminția lui Dan, din timpul judecătorilor până în timpul când a fost luat de filistenii și dus în robie. După „deportarea” filisteană a chivotului, acesta a fost suit la Ierusalim, pe timpul lui David, și nu s-a mai întors niciodată la Șilo (1 Samuel 4:3-4).

Data scrierii cărții ar corespunde cu perioada dintre încoronarea lui Saul (1051 îH) și cea a lui David (1004 îH), ca regi în Israel. Durata acoperită de istorisirea cărții Judecători corespunde cu o perioadă de 350 – 400 de ani, adică, 1350 – 1100 îH, între judecătorii Otniel și Eli. Judecătorii lui Israel sunt prezentați, în general, în ordine cronologică, dar unii ar putea să fie contemporani și să fi trăit în zone diferite, ceea ce ar putea duce la o comprimare a perioadei istorice prezentate de carte. De asemenea, pentru teologii care consideră că intrarea lui Iosua în Canaan a avut loc mai târziu, perioada acoperită de cartea Judecători ar putea fi 1250-1050 îH.

Pe ansamblu, cartea amintește 12 judecători: Otniel, Ehud, Șamgar, Deborah, Ghedeon, Tola, Iair, Iefta, Ibțan, Elon, Abdon, Samson, dar numai cinci sunt descriși în detaliu: Otniel, Debora, Ghedeon, Iefta, și Samson. În legătură cu această listă însă se pot face câteva comentarii. În cazul Deborei, ea este profeteasă și judecă poporul într-un loc numit „la finicul Deborei”, dar judecătorul care este și eliberator este, de fapt, un bărbat, anume Barac. De asemenea, Mica și levitul anonim, par să asigure și ei un fel de conducere, mai din umbră, și ar putea fi considerați, dintr-un punct de vedere, doi judecători fără voie (sau mai degrabă, lideri fără voia lor, neintenționat ajunși în sfera deciziilor și modelelor majore).

Context și structură

Cartea menționează 12 judecători, dar se concentrează pe prezentarea mai detaliată a cinci judecători. Având în vedere popoarele care l-au asuprit pe Israel se pot observa șase relatări de eliberare, despre șase

asupritori și, corespunzător, despre șase eliberatori majori. La sfârșitul primelor trei relatări de eliberare se spune că „țara s-a odihnit”, dar la următoarele trei relatări de eliberare nu se mai spune lucrul acesta¹.

Istorie eliberare	Asupritor	Eliberator
1. 3:7-11	Cușan-Rișahataim, din Mesopotamia	Otniel din Juda
2. 3:12-31	Eglon, din Moab; Filistenii	Ehud din Benjamin, Șamgar din Neftali?
3. 4:1-5:31	Iabin, din Canaan	Debora din Efraim, Barac din Neftali
4. 6:1-10:6	Madianiți	Ghedeon din Manase (Abimelec, Manase) Tola din Efraim, Iair din Manase
5. 10:7-12:15	Amoniți, Filistenii	Iefta din Manase, Ibțan, din Iuda? Elon din Zabulon, Abdon din Efraim
6. 13:1-16:31	Filistenii	Samson din Dan

Se observă că cei mai mulți judecători au venit din Efraim și din Manase. Cu ocazia aceasta este mai ușor de înțeles de ce, de două ori, în timpul lui Ghedeon și în timpul lui Iefta, seminția lui Efraim s-a arătat nemulțumită că nu a fost invitată în mod special la luptele de eliberare (cu toate că, tot din orgoliu, ei nu s-au grăbit să răspundă chemării generale la arme, atunci când au fost chemați prima dată).

Cartea Judecători este în strânsă legătură cu Iosua și cu Pentateuchul lui Moise (cele cinci cărți ale lui Moise) și adesea, în manuscrisele iudaice

¹ Vezi A.E.Steinmann, „The mysterious numbers of the book of Judges”, *JETS* 48/3 (Septembrie 2005), 491-500.

vechi, circulau împreună, legate și cu Ruth, în aceeași colecție de cărți numită Octateuch (cele opt cărți) despre începuturile lui Israel în Canaan.

În general, cartea Judecători se poate împărți în trei mari secțiuni:

- A. 1:1–2:5, Rezumatul așezării în Canaan a lui Israel;
- B. 2:6–16:31, Judecătorii lui Israel;
- C. 17–21, Decăderea poporului, înainte de timpul regilor².

Împărțirea lecțiilor din prezentul studiu urmează secvența capitolelor cărții Judecători, dar pune în evidență și existența celor trei mari secțiuni anunțate mai sus:

A. Rezumatul așezării în Canaan:

Aprilie

Judecători 1, Prețuiește curajul și principiile înaintașilor, 1:12-13

Cuceriri și entuziasm inițial, semnele delăsării

1-21: Semințiile din sud: Iuda, Caleb, Cheniții, Simeon, Benjamin

22-29: Semințiile centrale: Iosif (Manase, Efraim)

30-33: Semințiile din nord: Zebulun, Așer, Neftali.

34-35: Așezarea lui Dan în vestul Canaanului.

36: Granița de sud.

Judecători 2, Ferește-te de compromisuri, 2:18-19

Compromisuri spirituale, economice, politice, culturale

2:1-5, Reproșurile și avertizările Îngerului Domnului

B. Istorisirea vieții celor mai importanți judecători:

Mai

Judecători 3, Învață de la conducătorii cu inițiativă, 2:9-11

Otniel, Ehud și Șamgar: trei viteji cu resurse și chemare

² Vezi G.F. Moore, *A critical and exegetical commentary on Judges*, New York, NY: C. Scribner's sons, 1910, xiii.

Judecători 4, Fii atent la cerințele înalte ale slujirii, 4:8-9

Debora, Barac și lupta împotriva efectelor aduse de crizele spirituale

Judecători 5, Laudă-l pe Dumnezeu în victorie, 5:2-3

Debora, Barac și condițiile victoriei spre gloria Domnului

Judecători 6, Fii gata să răspunzi chemării lui Dumnezeu, 6:16-18

Ghedeon și răspunsul lui la planul lui Dumnezeu

Importanța rugăciunii, meditației, testelor, închinării

Un nume nou: Ierubaal: „Apere-se Baal”,
sau: „Cel ce îl atacă pe Baal”.

Iunie

Judecători 7, Încrede-te în Domnul pentru victorie, 7:2

Ghedeon și condițiile unei bune pregătiri pentru acțiune

Testele și încurajările pentru bătălie: autocontrol, curaj,
încredere în Domnul

Judecători 8, Dovedește caracter în conducere: 8:22-23

Ghedeon și principiile conducătorului de caracter

Efectele unui stil de viață „pe picior mare”

Atracția acțiunii religioase și politice în societate

Primejdia păgânismului: de la Ierubaal la Baal-berit...

Judecători 9, Pune dreptatea înaintea talentului: 9:56-57

Abimelec și fiii lui Ghedeon, sau primejdia dorinței de mărire

Război, ambiție și dictatură în mijlocul persecuției

Un talent mare folosit la distrugerea fraților și a poporului

Cum se implică Dumnezeu în istorie

Judecători 10, Pocăiește-te când ai căzut, 10:15-16

Pocăința îi dă ocazia lui Dumnezeu să acționeze iarăși:

Tola și Iair din Galaad

Iulie

Judecători 11-12, Dorința victoriei cu orice preț: 11:30-31, 12:1-3
Iefta și greșelile închinării influențate de păgânism
Caracterul orgolios și dificil al oamenilor din Efraim
Conducerea judecătorilor Ibțan, Elon și Abdon.

Judecători 13, Modelul familiei credincioase, 13:8-10
Nașterea și creșterea lui Samson
Respectul și echilibrul relațiilor soț-soție
Închinarea și ascultarea de Domnul

Judecători 14-15, Problemele inimii firești, 14:2-3, 15:18-20,
Prov. 4:23
Tinerețea, succesele și defectele lui Samson
Tinerețea și sentimentele
Tinerețea și petrecerile
Tinerețea și pornirile violente
Relația dintre tată și fiu, Manoah și Samson

Judecători 16, Restaurarea după cădere, 16:15-17, 16:28-30
Marea decădere și marea restaurare a lui Samson
Încrederea falsă și mândria
Cedarea față de presiunile grupului
Există un har special al Domnului, pentru pocăință

C. Decăderea poporului:

Iulie

Judecători 17, Importanța închinării în familie, 17:13
Mica și problemele familiei, relații părinți – copii
Mica și închinarea privată, cu leviți în schemă personală
O reformă religioasă cu probleme de sfințenie și cu dorință
de câștig

August

Judecători 18, Capcanele închinării dublitate, 18:18-20

Războiul seminției lui Dan și „preluarea” serviciilor unui levit
Amestecarea războiului după planul Domnului, cu o
o închinare care nu respectă planul Domnului

Judecători 19, Efectele lipsei de închinare corectă, 19:30

Decăderea familiei și a slujitorilor spirituali

Beniamin și influența modelelor păgâne depravate:

destrăbălare, neospitalitate, violență și unitatea de clan

Judecători 20, Efectele necredinței, 20:12-13, Prov. 14:37

Cele două fețe opuse ale solidarității: războiul pentru sfințenie
și războiul pentru unitatea clanului.

Nevoia de sfințenie și de ascultare de Dumnezeu

Intervenția Domnului și implicarea omului

Judecători 21, Efectele legămintelor greșite, 21:24-25

Distrugerea și restaurarea seminției lui Beniamin

Ascultare și exces de zel, din necunoaștere

Comentariu

Cartea Judecători prezintă o mărturie despre prima perioadă petrecută de poporul Israel în Canaan. După ce strămoșii lor fuseseră în țară timp de trei generații (Avraam, Isaac și Iacov), răspunzând chemării lui Dumnezeu, iar timp de 400 de ani urmașii lor fuseseră aserviți în Egipt, acum după 40 de ani de rătăcit prin puștiul Sinai, poporul a intrat împreună cu generația lui Iosua în țara promisă. Victoria lor însă a fost parțială, ocuparea țării a fost parțială, și a apărut o colaborare parțială cu locuitorii păgâni ai țării.

Din păcate, și închinarea lor și relația lor cu Dumnezeu a fost parțială. Din uitare, din neglijență și prin împrumuturi continue din lumea păgână, prin compromisuri, viața israeliților ajunge să se asemene tot mai mult cu lumea idolatră și să fie tot mai departe de Dumnezeu. Cartea Judecători este un fel de Geneză unde, în loc să cadă Adam și Eva, decade treptat un popor întreg, după ce a fost adus în țara Canaanului, ca într-o grădină unde curge lapte și miere. Semnele acestei decăderi apar pe toate planurile: în viața personală, în familie și în tot poporul ca întreg, în închinare, în lăcomie, în trădare, în cruzime, în lipsă de ospitalitate.

Toate aceste compromisuri sunt amestecate cu experiențe de reală pocăință, cu reveniri ale poporului, cu juruințe și cu legăminte noi față Dumnezeu. Apar însă multe probleme din cauză că, adesea, aceste legăminte sunt marcate de lipsa cunoașterii Scripturii, a Legii, și de aici, conțin evidențe de credință vagă, insuficient informată de Biblie, aflată sub influența unor învățături și obiceiuri păgâne, a unor intuiții omenești primitive, normale, dar necorectate de revelația divină din Scriptură.

Cartea Judecători este o cronică spre aducere aminte. Israelii uitau mereu binefacerile Domnului și se reîntorceau la idoli. Este o carte a modelelor vrednice de urmat. De asemenea, este o carte a avertizărilor despre presiunea lumii păgâne și rezultatele nefaste ale amestecului credinței în Dumnezeu cu obiceiurile de viață ale unei lumi necredincioase și depravate.

A. Intrarea în Canaan

VALORILE ÎNAINTAȘILOR ȘI GENERAȚIILE VIITOARE

Primele două capitole din cartea Judecători aduc în prim-plan câteva principii importante ale victoriei în viața poporului credincios. Sunt luate în considerare și persoanele individuale, dar și viața poporului, în ansamblu. De aceea, cartea poate fi aplicată fără eforturi mari, deși cu atenție și o contextualizare necesară, și vieții Bisericii în societatea prezentă.

În această situație, există asemănări și deosebiri între Israel și Biserică. Israelul a intrat în Canaan, Biserica nu are o țară sau o ținută pământescă, ci una cerească. Biserica nu are de cucerit teritorii, dar are de dat o mărturie clară și de vestit evanghelia într-un mod curat, fără compromis. Viața și mărturia Bisericii pot fi curate și de succes spiritual și pot fi trăite ca atare atât în timpuri de libertate, cât și în timpuri de persecuție, și pot fi și ele afectate de influența păgână din jur, de compromisuri, de oameni cu caractere imature sau păcătoase. Avertizările Îngerului Domnului din Judecători 2, nu pot fi aplicate direct Bisericii, ci ele sunt clar direcționate spre Israel. Totuși, rămâne valabilă și Biserica poate trăi mai jos față de standardele cerute, că se poate opri din misiunea primită sau poate scădea mărturia creștină și că Dumnezeu poate atunci, deși nu numai atunci, să permită persecuții, încercări sau să trimită ca urmare a pocăinței timpuri de învioreare spirituală. Dumnezeu poate interveni în istorie în nenumărate feluri, conform planului său, dar și în conexiune cu felul în care Biserica trăiește la nivelul chemării primite. Principiile unei vieți victorioase se observă destul de clar:

1. Victoria aparține celor ce lucrează în echipă. Atmosfera de familie, de colaborare și de ajutor este evidentă și cu totul recomandabilă.
2. Grija pentru familie aduce binecuvântări.
3. Sfințenia va fi răsplătită și Dumnezeu integrează în poporul său pe cei care vor să devină credincioși și sunt gata să lupte lângă poporul lui Dumnezeu.

4. Delăsarea prezentului aduce în mod clar probleme în viitor: interesele economice care acceptă forme păgâne de viață; obișnuința cu viața imorală a celor din jur și coborârea standardelor de sfințenie, sau pierderea motivației spirituale în viață.

5. Domnul avertizează asupra situațiilor ivite, intervine cu pedepse, țintește spre înlăturarea neajunsurilor, dar se și folosește pentru o vreme de situațiile de compromis, transformându-le într-un test, într-o pedeapsă, într-un motiv de îndemnare la pocăință și schimbare. În acest sens, Dumnezeu ne ajută să înțelegem și caracterul omului, natura păcatului, dar și câteva elemente care țin de caracterul și natura acțiunilor divine în istorie.

B. Judecătorii lui Israel

VITEJII INSPIRĂ NOI VITEJI

În Judecători 3 se găsesc prezentările pe scurt ale lui Otniel, Ehud și Șamgar. Vedem că așezarea în Canaan a israeliților a fost obiectul unui plan foarte bine alcătuit de Dumnezeu. Apoi, se observă că spiritualitatea se transmite, că educația în respectul credinței duce la apariția unor oameni mari (Otniel era nepotul lui Caleb). Istoria funcționării lui Otniel ca judecător este un model clasic pentru ceea ce se întâmpla cu Israel: cădere în idolatrie, persecuție, pocăință și strigare după ajutor, ridicarea unui eliberator, urmarea unei perioade de liniște și judecată (conducere) spirituală corespunzătoare.

Mai puțin caracteristice, deși foarte eficiente, sunt însă perioadele de judecată conduse de Ehud și Șamgar. Ei sunt descriși pe scurt și se remarcă prin inițiativă, stăpânire de sine, vitejie, capacitate de a motiva poporul la luptă (mai ales Ehud).

Ehud este ales de Domnul și intervine personal, fiind un tip de lider care putea acționa și singur și în fruntea celorlalți. Este remarcabil că Domnul este mereu cel ce acționează: el l-a întărit pe Eglon, regele Moabului și l-a făcut să îl asuprească pe Israel, ca pedeapsă, și tot el îl ridică pe Ehud, ca eliberator al lui Israel. Ehud este un om de o vitejie rară și de o stăpânire de sine care l-ar fi făcut și astăzi un excelent lider de pluton de comando. Felul în care l-a înfrânt pe Eglon și apoi armata moabită este descris cu multe detalii, ca într-un film de acțiune și nu

toate pasajele sunt ușor de citit. Desigur, s-ar putea pune câteva întrebări despre corectitudinea metodelor alese de Ehud, deși strategia este simplă: i-a lăsat pe Moabiți fără lider și apoi a fost mai ușor să îi înfrângă în bătălie, împreună cu tot Israelul. Oricum, lumea luptelor de eliberare de sub asupritori și forțe de ocupație, nu este una simplă, nici una care strălucește prin gentilețe și generozitate. Este ca și cum am fi în timpul lui Ștefan cel mare sau Vlad Țepeș și ne-am uimi de felul în care se luptau în bătălii.

Probabil că factorul surpriză și strălucirea planului aplicat, împreună cu binecuvântarea Domnului, i-a impresionat pe vecinii Israelului, iar țara a avut odihnă timp de 80 de ani, o perioadă neobișnuit de lungă. Oare cât de mult i-a impresionat pe israeliți dacă, totuși, și după asemenea eliberări, ei se întorceau mereu la idoli?

Ce se poate observa în cazurile lui Ehud și Shamgar este însă un pronunțat caracter individual al izbăvirilor. Poporul are nevoie să nu mai depindă de eroi singulari, ci să ia decizii în ansamblu. Practic acest lucru se va observa și mai bine în cazul Deborei și al lui Barac. Până în finalul cărții Judecători, poporul va deveni în stare să acționeze în comunitate, în ascultare de Domnul, deși încă va avea multe lipsuri.

CRIZA MODELELOR DE CONDUCERE

Capitolele 4 - 5 prezintă cu detalii importante eliberarea adusă de tandemul Debora - Barac. Prezențele feminine în cartea Judecători sunt puține (Acsa, soția lui Otniel; Debora, „soția” lui Lapidot – sau „femeia fulgerelor”; Iael, soția lui Heber, un chenit – din neamul socrului lui Moise, cea care l-a ucis pe generalul Sisera; mama lui Sisera; concubina lui Ghedeon, mama lui Abimelec, din Sihem; fata lui Iefta și prietenele ei; soția lui Manoah, mama lui Samson; prima soție a lui Samson, fata Timneanului; prostituata din Gaza; Dalila, curtezana filisteană din valea Sorec; mama lui Mica, din Galaad, o prostituată; concubina Levitului din muntele lui Efraim; fetele răpite din Șilo).

Debora este numită profeteasă și judeca poporul într-un loc anumit, numit „sub smochin”, dar cel chemat să se ridice ca eliberator militar și pe care îl ajută Dumnezeu să învingă, este Barac. Cele două capitole se concentrează pe istorie, cap. 4, și pe o cantare de glorie, care prezintă ideologia profetică și eliberatoare, cu care s-a lucrat în istorie, în cap. 5.

Problema afirmată și în cap. 4 și în cap. 5, este criza conducerii și a participării. Apare o lipsă critică de lideri militari bărbați, dar și poporul, în general, dă dovadă de absentism, neparticipând la lupta de eliberare. Barac însuși nu este pregătit să conducă fără asistența și participarea Deborei. Pentru aceasta va câștiga o victorie fără glorie, pentru că generalul Sisera, al regelui Iabin, a fost ucis de o femeie, Iael. Se indică astfel că păcatul nu doar îi îndepărtează pe oameni în idolatrie, dar strică echilibrul și rolul femeii și al bărbatului în familie.

GHEDEON ȘI MODELUL DINASTIEI REGALE

Ghedeon este omul dintr-o familie importantă, influentă, care nu îndrăznește să conducă, așa încât Dumnezeu se străduiește să îl convingă să devină eliberatorul poporului său de sub jugul madianiților. El este credincios, îndrăzneț, cercetător al cuvântului și un constant cugetător la Lege, un om principial, gata de a cere semne, dar și gata de a le urma atunci când i-au fost date. Semnele puse de el pentru lână și rouă sunt faimoase. Dumnezeu i le dă, dar se pune întrebarea dacă este bine mereu să îi ceri lui Dumnezeu semne sau să îl crezi pe cuvânt și să îl urmezi când te cheamă.

El este în nevoie de a fi încurajat însă, de mai multe ori. Curajul, credința și ascultarea se văd din faptul că acceptă diminuarea armatei prin mai multe teste date de Dumnezeu și înțelege principiul încrederii și auto-controlului. Ghedeon dă dovadă de o mare smerenie atunci când refuză să devină rege. Totuși, el avea o înclinație evidentă spre un comportament regal, dinastic. Avea multe soții (vezi Deut. 17:17, să nu ai neveste multe), a dat roluri de conducere fiilor săi, și-a folosit autoritatea ca să ceară aurul luat ca pradă de război de la madianiți și să comande un efod pentru aflarea voiei lui Dumnezeu, pe care îl pune la Sicheș, aproape de Șilo, aproape ca un afront la Cortul închinării din Șilo. Acest comportament, asemănător cu cel al lui Aaron, mai devreme în istorie, și cel al lui Ieroboam, regele regatului de nord, a fost o capcană pentru Israel. Se poate vedea, astfel, că împărații au tendința de a se prezenta ca benefactori și conducători religioși, care indică poporului calea de urmat. Un rod al acestei tendințe a fost și comportamentul lui Abimelec („tatăl meu este rege”), care a avut un nume predestinat pentru ambiții de conducere dinastică. Autorul își

rezervă un capitol întreg ca să vorbească despre această ambiție care măcina Israelul din interior, în timp ce ar fi fost mai bine ca evreii să încerce să se lupte cu dușmanul din exterior și, în același timp, să caute mai sârguincios ascultarea de Dumnezeu. Abimelec nu este un judecător al lui Israel, deși ar fi vrut să fie, el a fost doar un rege peste o regiune mică, peste două cetăți, și doar pentru trei ani, iar pentru această ambiție a fost gata să ucidă 70 de frați ai săi, poate mai buni decât el. La sfârșitul cărții Judecători poate ar merita să se facă o listă cu problemele cu care se confrunta poporul în timp ce se depărta tot mai mult de Dumnezeu.

IEFTA ȘI VREMEA SA

După patruzeci de ani de pace, în timpul lui Ghedeon, a urmat perioada de război între frați, a regelui Abimelec (trei ani), iar apoi 23 de ani de pace sub judecătorul Tola, din Isahar, și încă 22 de ani de pace sub Iair din Galaad (Iordania de azi), de cealaltă parte a Iordanului, opus față de Sihem, 10:1-5 (Iair avea 30 de fii care îl ajutau în administrație, asigurând o organizare bună și, în același timp, forma aceasta de administrare pare să sprijine ideea unei dinastii; de fapt, folosirea fiilor în administrație apare până târziu, în timpul lui Samuel). Cei doi judecători, Tola și Iair, asigură împreună pacea și îndrumă poporul spre ascultarea de Domnul pe durata unei generații, timp de 40 de ani.

Apoi, Israel s-a îndreptat din nou spre zeii Siriei, Sidonului, Moabului și ai filistenilor, iar Dumnezeu i-a lăsat să ajungă vreme de 18 ani sub jugul străin filistean și amonit (10:7-8). Judecata Domnului este fermă, și numai după ce poporul dovedește pocăință deplină, practică, Domnul le ridică un eliberator, pe Iefta. Ei își recunosc vina, păcatul, și strigă către Dumnezeu, părăsesc idoli, îi scot din popor și încep să îl slujească doar pe Dumnezeu.

Iefta este un lider cu o istorie a vieții asemănătoare cu cea a lui Abimelec, fiul lui Ghedeon, un fel de Abimelec în oglindă, anume unul pozitiv. În vreme ce Abimelec a fost un lider frustrat, răz bunător, auto-propus, dictator, tocmai pentru că trăise separat de frații săi și a vrut să se afirme, Iefta este un lider credincios, bun organizator, un lider viteaz, chiar dacă a fost și el fiul unei prostituate și a fost alungat de frații săi; de aceea, poporul îl va chema pe el în poziția de conducător (critica

socială este foarte acută în cartea Judecători; se vede cum oamenii devin tot mai disprețuitori, mai nepăsători, mai gata să judece și, în timp, tot mai aspri și mai violenți). Galaadul, regiunea de unde era Iefta, se afla chiar în mijlocul Israelului de astăzi.

În confruntarea cu amoniții, Iefta arată, surprinzător, o foarte bună cunoaștere a istoriei Israelului, adică a primelor cinci cărți ale lui Moise, adică a Cuvântului lui Dumnezeu. De asemenea, el este un bun diplomat și încearcă să evite confruntare. În cele din urmă, este un bun strateg și și-a organizat bine armata și atacul așa încât să iasă învingător. Ceea ce n-a făcut bine este faptul că, înaintea luptei a făcut o juruință greșită Domnului, promițând să aducă jertfă pe oricine îi va ieși cel dintâi sau cea dintâi în întâmpinare, pe porțile cetății. Din nefericire, prima ființă care l-a întâmpinat la întoarcere nu a fost vreun animal de jertfă, ci tocmai fiica lui necăsătorită. Este clar că i-a lipsit un sfătuitor bun, un învățător în ale Legii. Istoria a cunoscut-o, dar nu și regulile jertfelor. Despre soarta fetei nu se spune nimic precis, decât că a urmat o perioadă de două luni de jelire, petrecute cu fetele pe munte, după care s-a făcut voia tatălui său. Dumnezeu nu cere însă jertfe umane, doar Fiul său a fost adus ca jertfă adevărată și curată, pentru păcatele noastre. Faptul că un oștean viteaz și om credincios s-a putut afla în asemenea eroare, fără ca să îl îndrepte sau să îl ajute cineva, arată că în timp ce continuau pocăința și izbăvirea, Israel se îndepărta, treptat, tot mai mult de cunoașterea lui Dumnezeu.

Un mic detaliu atrage atenția: creșterea necolaborării între seminții și dezvoltarea unor orgolii tot mai agresive. Seminția lui Efraim mai avusese o ceartă cu Ghedeon, că nu au fost chemați la luptă, deși era vina lor că nu au participat decât la sfârșit, iar Ghedeon a știut să îi liniștească (8:1-3). În cazul lui Iefta, conflictul reapare într-o situație asemănătoare, dar merge mult mai departe și se încheie cu o confruntare militară în timpul căreia mor mulți Efraimiți (12:1-8). Episodul cu parola rostită greșit a rămas celebru (Șibolet – Sibolet). Din punct de vedere lingvistic întâmplarea arată un detaliu interesant: semințiile nu prea comunicau între ele, numai așa se poate ajunge la diferențe lingvistice de tipul acesta.

Conducerea lui Iefta este urmată de cele ale trei judecători mai necunoscuți, Ibțan, Elon și Abdon. Ibțan și Abdon, la fel ca Ghedeon, au

avut familii mari, și anumite inclinații spre dinastie: Ibțan, în special, a încercat să fie diplomat și a făcut 60 de căsătorii în afara poporului: a luat trezeci de fete din afară pentru fiii săi, și a măritat treizeci de fete în afară, cu băieți din popoarele canaanite. Credeți că a respectat cuvântul Domnului? Ce credeți că a dorit să facă? Să asigure alianțe politice? Să asigure o integrare mai bună a poporului în Canaan? Există vreun pasaj biblic care să dea altfel de sfaturi pentru israeliți?

Abdon, la rândul său, a condus și el într-un stil aparte: și-a împărțit conducerea nu numai cu cei 40 de fii, dar și cu cei 30 de nepoți ai săi. Familiile conducătorilor din Israel se folosesc de extensii de neam din ce în ce mai mult și arată din ce în ce mai mult a dinastii regale. Poporul își dorește să aibă conducători la fel ca neamurile din jur.

SAMSON: PUTERE, OSCILAȚII ȘI BIRUINȚĂ

Samson este ultimul judecător prezentat cu numele întreg și cu o istorisire destul de detaliată a carierei. După el, mai apar două personaje reprezentative, Mica și un levit anonim, care oferă poporului o conducere de tip religios și etic-militar, dar mai mult fără voie, decât cu voia lor.

Samson este omul cu viață fabuloasă, cu nașterea vestită de îngeri, jurat Domnului de la naștere, cu un secret deosebit al puterii (sfințenie și păstrarea părului lung, ca la nazirei), cu o inteligență și forță deosebită, cu atacuri ingenioase și ghicitori complicate, un om care ucide leii cu mâna goală, care distruge plutoane întregi cu o bucată de os de maxilar, dărâmă temple prin forța brațelor, cară porți grele de cetate în spate, aprinde holde cu vulpi legate coadă în coadă cu făclii aprinse, dar a cărui viață plină de victorii a cunoscut și răbufniri de ambiție, dragoste egoistă, pasiune necontrolată, cedări incredibile, căderi în păcat și consecințe îngrozitoare, greu de suportat. A experimentat totul, de la libertatea frumoasă a dealurilor și stâncilor din Israel și siguranța puterii lui Dumnezeu în viața, până în mizeria lanțurilor din închisorile umede și întunecoase ale filistenilor, și împinsul pietrelor uriașe de moară, în întunericul orbirii, în mijlocul vacarmului asurzitor al strigătelor de batjocură. Din patru capitole, primul este dedicat familiei părinților și nașterii lui Samson (Jud. 13), iar celelalte trei descriu viața, succesul, decăderea și restaurarea lui Samson (14-16).

Prezentarea lui Samson este o lecție de istorie, un curs pentru lideri, dar și o explorare a importanței familiei și a greșelilor posibile în viața unui tânăr credincios.

Familia lui Samson rămâne un reper de colaborare între soți, de respect și comunicare, de ascultare de Domnul, de închinare. Corecția adusă de acest capitol la perspectivele deschise de cartea Judecători nu este lipsită de valoare: nu doar judecătorii sunt importanți, ci și părinții lor, familia din care vin. Cu tristețe însă, nu întotdeauna copiii sunt la înălțimea ascultării și credinței în Dumnezeu a părinților. Capitolul 13 te pune pe gânduri: marile realizări ale judecătorilor au în spatele lor, de cele mai multe ori, câte o familie deosebită (excepții par să fie Abimelec și Iefta: unul arată frustrările și lipsurile familiei sale, celălalt le depășește).

Din păcate, viața lui Samson are multe din simptomele inimii firești, de exemplu, o hotărâre rapidă și superficială pentru căsătorie bazată doar pe aprecieri vizuale și de moment („ia-mi-o, căci îmi place”). Este adevărat că Samson putea avea mai multe criterii în vedere, dar avertizările părinților rămân: era mai bine să fi găsit o soție între fetele din Israel. Căsătoria este unul din testele vieții pe care nu toți judecătorii din această perioadă a istoriei lui Israel îl trec cu bine. Se pare că Dumnezeu acceptă în privința aceasta un anumit plan al lui Samson: faptul că el căuta un prilej de conflict cu filistenii. Acest amănunt însă transformă căsătoria lui Samson într-o căsătorie cu nuanțe politice. Este bine ca cineva să includă asemenea calcule în planurile de căsătorie? Probabil că nu.

Viața la limita igienei și respectării Legii este o altă problemă a tinereții lui Samson. El ucide un leu și nu are rețineri mai târziu să mănânce miere din fagurii construiți în leșul leului de albinele sălbatice. Imaginea e amuzantă și poate că albina sfințește locul, dar experiența rămâne sub semnul întrebării. Tot așa, mai târziu, el ia o falcă de măgar mort, neuscată încă, și ucide cu ea 1000 de filistenii. Aprinderea rapidă de mânie îi este caracteristică și pare să își disprețuiască adversarii (cf. Tit 1:7. Căci episcopul, ca econom al lui Dumnezeu, trebuie să fie fără prihană; nu încapățânat, nici mânios, etc.). Este inteligent, îi place să vorbească în versuri, în parabole, prețuiește societatea, dar nu respectă

obiceiurile și relațiile (pleacă de la nuntă fără explicație, revine mai târziu cu pretenții, dar fără nici un anunț prealabil).

Cele mai mari defecte ale sale sunt însă lipsa de consultare și jocul cu păcatul, timp în care se consideră de neînving. S-ar putea să fie atractiv pentru mulți acest joc, pentru că îți dă impresia că ții totul sub control și știi să te retragi la timp. Adevărul este că experimentarea repetată a jocului cu păcatul te slăbește și vine ziua când se face pasul mai departe decât trebuie mers, dincolo de întoarcere. Acesta lucru este adevărat și despre experiențele sexuale și despre droguri, cât și despre alte dependențe sau obiceiuri care îți erodează voința, rezistența, luciditatea.

Ceea ce este interesant în cazul lui Samson este posibilitatea și realizarea restaurării. De obicei, până acum, biografiile prezentate erau liniare, continue, în bine sau în rău, dar nu a existat ideea părerii de rău și a restaurării, a celei de a doua șanse. În viața lui Samson însă apare întoarcerea și binecuvântarea finală.

Samson are timp să își revizuiască viața, semnul legământului – părul – are vreme să își revină; rugăciunea lui Samson arată o reîntoarcere spre Dumnezeu; iar împingerea stâlpilor arată forța cu care și-a regăsit scopul vieții, menirea. Pe măsură, Dumnezeu îi dă succes, așa încât pierderile filistenilor, întâmplate la moartea lui Samson, sunt mai mari decât cele care se pot aduna în timpul vieții sale.

C. Decăderea poporului

Decăderea poporului s-a adâncit, iar amestecul cerințelor Cuvântului cu obiceiurile canaanite a ajuns tot mai extins, cu rezultate din ce în ce mai neplăcute, de la nivelul vieții de familie la nivelul poporului în general. Capitolele 17-21 prezintă două situații reprezentative: Soluția de înnoire spirituală adusă de Mica în viața de închinare a familiei, care a fost deturnată apoi de oamenii din seminția lui Dan, și încercarea de împăcarea a levitului anonim sfârșită cu o dramă dincolo de închipuirea cea mai neagră. Secțiunea aceasta ne prezintă doi judecători fără voce: Mica și levitul anonim, și două seminții cu probleme: Dan și Benjamin.

ONESTITATEA ȘI ÎNCHINAREA ÎN DERUTĂ

Experiența familiei lui Mica este neobișnuită prin două aspecte: familia sa are probleme mari de etică a credinței și de închinare, iar soluția privată pe care o găsesc ei este la limita acceptabilului (Jud. 17-18).

Mai întâi, trebuie observat contextul: familia lui Mica este foarte bogată și se confruntă cu o problemă etică specifică: Mica fură de la mama sa o sumă mare (1100 de sicli, echivalentul a 110 ani de muncă, vezi salariul anual de 10 sicli dat levitului angajat ca preot, mai târziu). Mica aduce banii înapoi, e adevărat, dar numai după ce îl apucă teama atunci când auzit blestemul foarte greu al mamei sale.

Această criză îl face pe Mica să se gândească serios la două probleme: nevoia de o altfel de viață spirituală și nevoia de binecuvântare materială. Se pare că și mama sa îl înțelege, pentru că îi construiește cu o parte din banii returnați (200 de sicli din 1100), doi idoli, unul turnat și altul cioplit, ca să afle voia Domnului. Cei doi idoli nu sunt reprezentări ale lui Baal, ci reprezentări ale lui Iahve, ale lui Dumnezeu, dar pot ușor să fie confundați cu idolii păgâni. Ei aduc aminte de vițelul de aur al lui Aaron, care trebuia să fie, și el, nu o reprezentare a lui Baal, nici a lui Apis – zeul taur egiptean, ci a puterii lui Iahve. Exod 34:17 însă spune foarte limpede „să nu îți faci dumnezeu turnat”.

Influența spiritualității păgâne este evidentă atât în blestemul mamei, cât și în soluția de închinare adoptată. În ce privește aservirea față de bani, se observă furtul și returnarea, dar și închinarea banilor lui Dumnezeu, urmată de o surprinzătoare reducere a sumei închinată, de la 1100 la 200 de sicli.

Ca să iasă din această situație încurcată, Mica găsește o soluție interesantă: el nu începe să se închine acestor idoli, ci invită un levit să îi devină preot personal și să se ocupe cu închinarea (levitul este Ionatan, fiul lui Gherșom, fiul lui Moise, un nepot sau, mai bine zis, un stră-strănepot al lui Moise, care accepta invitația și primește un salariu de 10 sicli de argint pe an, haine, locuință, precum și alte resurse de trai; levitul era în căutare de locuință și slujbă – ceea ce arată că închinarea la Cortul Întâlnirii în Șilo era săracă și nu foarte bine organizată; situația aceasta plină de nevoi, îl face pe Ionatan să fie ușor de abordat cu oferte de slujire de felul celei propuse de Mica). Schema de lucru pare

să fie acceptabilă și Mica se socotește fericit în final pentru că, de acum, spune și crede el: „Domnul îmi va face bine”, deci va fi prosper și păzit de rău.

Soluția lui Mica arată că închinarea la cortul Domnului, la Șilo, împreună cu tot poporul, era părăsită, neglijată. Închinarea privată este privită cu interes, iar leviții acceptă angajări în slujbe de preot personal, sau chiar și alte ocupații, în diferite cetăți. Situația lor nu pare una de învidiat. În popor, închinarea la Domnul este privită ca o sursă de câștig, în vreme ce standardele etice sunt foarte coborâte. Este adevărat că de la Dumnezeu vin toate binecuvântările, dar o astfel de concepție despre închinare este foarte greșită.

A doua etapă a acestei crize a închinării în Israel este legată de acțiunile din timpul expediției de cucerire întreprinse de seminția lui Dan. Daniții au plecat într-o expediție de expansiune, ceea ce corespundea mandatului lăsat de Domnul și de Iosua pentru ocuparea țării Canaanului.

Mai întâi, daniții căutau să își lărgescă stăpânirea conform mandatului primit de la Dumnezeu ca să cucerească țara Canaanului. Porniți din mijlocul țării, de lângă Șilo, daniții au mers spre nord și și-au fixat ca țintă cetatea Lais, numită mai târziu, după cucerire, cetatea Dan. Daniții erau un neam războinic și viteaz, și vedem că și judecătorul Samson fusese din această seminție.

În multe privințe ei au acționat după modelul lui Moise și Iosua la cucerirea Canaanului: au trimis cinci spioni; aceștia au cerut sfatul Domnului întrebându-l pe Ionatan, levitul angajat de Mica; au văzut că țara este foarte bună (referință la ideea de țară unde curge lapte și miere); s-au îndemnat la cucerirea țării și la ascultare de Domnul.

Cei cinci spioni erau oameni de acțiune și, văzând repede avantajele de a avea în slujba lor un preot levit pe care îl pot întreba despre voia lui Dumnezeu, îi fac o contra-propunere lui Ionatan (mai degrabă îl preiau cu politețe, dar în forță, și chiar îl răpesc), ca să slujească un popor întreg, nu doar o familie. Levitul își ameliorează situația de slujire, în sensul că părăsește zona privată, de familie, și se apropie mai mult de o slujire de impact național, mai aproape de planurile lui Dumnezeu cu leviții. În continuare însă se observă gradul lor ridicat de dependență de oameni.

Problemele apar când vedem că odată cu preotul levit, daniții iau și efodul, terafimii, chipul cioplit și chipul turnat (o expresie repetată de narator de vreo 3-4 ori), ceea ce înseamnă că preiau și formele păgâne ale închinării din casa lui Mica. Desigur, făcând acest lucru daniții nu au arătat prea mare discernământ religios (din păcate, nici Ionatan, urmașul lui Moise nu arătat mult discernământ). În același timp, are loc o confruntare dură între Mica și daniți: Mica strânge o poteră să îi urmărească pe hoții de idoli și leviți (și îi ceartă: „de ce mi-ați luat dumnezeii și preotul“...), dar dialogul scurt care urmează rezolvă repede problema. Daniții îl spun în față că nu îi vor da nimic înapoi și îl amenință cu represalii serioase („Să nu-ți auzim glasul; căci altfel niște oameni amărâți se vor arunca asupra voastră, și te vei pierde și pe tine și pe cei din casa ta”). Forța decide slujirea și viața în societate, iar un asemenea model este unul foarte prost.

DRAMA UNEI ÎMPĂCĂRI TERMINATE RĂU

Istoria levitului anonim și a concubinei sale și a dramei desprinse de aici, devine tocmai prin anonimatul situației reprezentativă și simbolică pentru starea de decădere a lui Israel (Jud. 19-21). Oamenii au ajuns idolatri, destrăbălați, disprețuitori față de slujitorii Domnului (leviții), față de aproapele lor, violenți. Se pot observa, așadar, o problemă cu slujitorii Domnului, cu concepția despre căsătorie, cu generozitatea față de străini și ospitalitatea, cu reacția față de păcat.

Slujitorii Domnului

Leviții se află și ei în situații confuze: căsătorii complicate, umblă după servicii ca să se întrețină, nu sunt cooptați în slujirea de la Cortul întâlnirii, nu sunt organizați cum trebuie, acceptă în slujire să folosească tot felul de idoli și terafimi. Ei, totuși, exercită un tip de conducere acceptat și ascultat de popor (Ionatan le spune daniților să meargă la război, levitul anonim cheamă poporul la război împotriva lui Benjamin și este ascultat rapid, fără comentarii), dar îndrumările lor spirituale, precum și exemplul lor nu este cel mai bun. De aceea, autorul începe în 19:1 spunând pentru a treia oară în cartea Judecători că în Israel nu era împărat în vremea aceea.

Familia

Problema căsătoriei și a familiei reapare și aici, ca și în cazurile lui Ghedeon, Iefta, Samson, Mica. Armonia familiei sau lipsa ei de armonie și de ascultare de Dumnezeu, reprezintă cauza multor probleme din viața socială.

Levitul fără nume are o nevastă de rangul doi, probabil a doua soție, o tânără concubină, sau „țitoare”. Dintr-un motiv necunoscut, această soție îl părăsește (unii interpretează că levitul se purta dur cu ea, alții interpretează că a avut loc un adulter, și concubina l-a părăsit). Din istorisire se vede că tânăra femeie a fugit la părinții ei, iar când levitul vine să îi vorbească frumos și să o aducă înapoi, ea nu vorbește deloc cu el, și se poate trage concluzia că exista o supărare destul de mare între ei. Ea pare să fie neglijată de levit și desconsiderată de el, dar și de tatăl ei, și pare un personaj de care nimeni nu are grijă cu adevărat. Se spune în text că levitul a avut nenumărate convorbiri și petreceri cu socrul, dar nu se spune nimic despre convorbiri similare și petreceri cu iubita lui.

În episodul găzduirii din Ghibeea, levitul ar fi trebuit să nu o dea la voia violatorilor (gazda sa nu și-a dat fata pe mâna lor, deși inițial se arătase pregătit de această jertfă), și ar fi trebuit ca în dimineața următoare să îi dea primul ajutor, nu să o pună pe măgar și să o ducă acasă, unde cu mult sânge rece a trimis un mesaj scandalos tuturor seminiștilor sub forma unor pachete cu bucăți din trupul mort al femeii. Pasajul atrage atenția că în lumea de atunci femeile de atunci ajunseseră părăsite și disprețuite de lumea bărbaților.

Ospitalitatea

Locuitorii din Ghibeea sunt foarte neospitalieri și un străin din Canaan care locuia temporar acolo se arată mai primitiv decât ei. Sunt la fel de depravați ca oamenii din Gomora și Sodoma pe timpul lui Lot (Gen. 11:1-13). Paralelismul este evident. Cât de puternică a putut fi influența canaaniților, dacă o cetate israelită a adoptat stilul lor de viață? Cât de puternică poate fi influența societății depravate în influențarea vieții creștinilor? Vezi 1 Timotei 6:11-16, 2 Timotei 2:19-22.

Reacția față de păcat

Poporul se îngrozește de cât de mult a putut să decadă și se strânge la luptă. Bătălia scoate în evidență câteva principii de seamă:

1. Păcatul trebuie expus, izolat și pedepsit. Solidarizarea cu răul duce la promovarea răutății.

2. Lupta pentru o cauză dreaptă este lăudabilă, dar fără sfințire, rugăciune, și închinare sinceră, fără cerere sinceră pentru ajutorul Domnului nu va exista victorie.

3. Lupta binecuvântată de Dumnezeu nu te scutește de folosirea inteligenței și strategiei proprii. Dumnezeu se folosește adesea de abilitățile pe care ni le-a dăruit.

4. Este posibil să exagerezi în măsurile corective – punitive. Nimeni nu le-a cerut israeliților să jure că nu-și vor da fetele să se căsătorească cu frații lor Beniamiți. Pedepsa nu trebuie să depășească o anumită măsură proporțională cu tipul, mărimea și extinderea ofensei (vinovăției). Este adevărat că Moise în Deut.7:3 și Exod 34:15-16 (vezi și Ezra 9:12, Neemia 13:25), le-a cerut să nu se încuscrească cu popoarele canaanite, dar extinderea măsurii și asupra beniamiților pare un zel exagerat. Răul trebuia îndepărtat, dar nu toți beniamiții erau în situația aceea decăzută.

Partea 2a: Ghid de studiu

Aprilie

23, Judecători 1, Prețuiește curajul și principiile de viață ale înaintașilor, 1:12-13

Cartea Judecători începe cu istorisirea ultimelor lupte și victorii ale israeliților în țara Canaan. Iată lecțiile victoriei de început a poporului:

1. Victoria aparține celor ce lucrează în echipă. Mai întâi, se vede ajutorul reciproc dat în luptă între israeliți, vitejia și colaborarea de succes dintre oamenii din seminția lui Iuda, cea mai puternică, și Simeon, cea mai mică seminție din Israel. Victoria vine atunci când există colaborare.

2. Grija pentru familie aduce binecuvântări. Tensiunile luptei pun în valoare și curajul Acei, fata lui Caleb și soția lui Otniel, și grija ei pentru existența familiei lărgite.

3. Sfințenia va fi răsplătită. Rudele lui Moise, cheniții, urmașii socrului său, iau și ei parte la cucerire și sunt răsplățiți, 16. Cei care se asociază cu lupta poporului lui Dumnezeu au și ei parte de binecuvântările victoriei (la fel și canaanii care au fost de acord că păcatul trebuie părăsit, vezi omul din Luz-Betel, 22-26).

4. Delăsarea prezentului aduce probleme în viitor. Din neputință sau delăsare, sau din dorința de a exploata munca altora, ei i-au lăsat pe unii dintre locuitorii Canaanului să locuiască în mijlocul țării. Victoria israeliților a fost, astfel, numai pe trei sferturi (19; 21-36). Lipsa de hotărâre și de dedicare în viața de credință poate avea efecte grave. Calitățile și efortul celor ce sunt de partea dreptății vor fi mereu răsplătite (colaborarea, buna administrare, răsplătirea asociațiilor, dreptatea, organizarea), dar lipsa de perseverență în sfințenie aduce mari neajunsuri. Cum crezi că se manifestă astăzi compromisurile în viața celor credincioși, în cariera lor? În câte lupte ale vieții te-ai oprit mai devreme decât trebuie? Mai poți repara ceva, acum? Cum?

30, Judecători 2, Ferește-te de compromisuri, 2:18-19

Compromisurile observate în capitolul întâi sunt evaluate atent în capitolul doi.

1. Compromisul aduce capcane grele. Mai întâi, Îngerul Domnului le prezintă legământul inițial și îi ceartă; apoi, le spune că toate compromisurile lor în cucerirea Canaanului vor deveni o capcană pentru ei, iar Domnul nu va mai interveni ca să izgonească neamurile păgâne, 1-5. Judecata Domnului este aspră și vine la sfârșitul unei perioade când ei și-au manifestat pe față necredințioșia. Plânsul și jertfele nu pot schimba nimic, vezi și Esau, în Evrei 12:17.

2. Compromisul se transmite la generațiile următoare. Apar două etape în istoria evreilor: în prima, autorii compromisurilor, primii cuceritori, se pocăiesc și slujesc în continuare Domnului, luând țara în stăpânire, în tot timpul lui Iosua și al vitejilor lui, 6-9. După aceea, însă, vine noua generație care nu mai are memoria victoriilor din trecut, nici a legămintelor, și în timpul lor compromisurile cu păgânismul se agravează (10-13). Domnul se mânie și îi pedepsește, așa încât nu mai au nici o victorie, ci devin ei prizoniți și asupriți în propria țară (14-15).

Compromisurile trecutului sunt agravate de generațiile lipsite de experiență și care își pierd memoria istoriei. Aici apare prima dată seria de evenimente caracteristice poporului Israel în această perioadă a cărții Judecători: neascultare și idolatrie, pedeapsă și robie, ridicarea unui judecător eliberator, o perioadă de pace urmată iarăși de cădere în idolatrie etc (16-19).

3. Compromisul aduce judecata Domnului. Domnul rostește din nou judecata asupra lui Israel și le promite că nu va alunga popoarele păgâne din Canaan, ci le va lăsa ca pe o piatră de încercare pentru popor, pentru fiecare generație (20-23), ca să se vadă dacă sunt gata de pocăință și primire a mustrării, de schimbare a vieții și de ascultare de Domnul.

Această lecție a pocăinței are loc la o dimensiune istorică uriașă, la nivelul unei națiuni întregi. Se poate oare aplica și la popoarele de astăzi? Dar la persoane individuale? Dar în viața Bisericii? De câte ori îți permite Dumnezeu să greșești, te pedepsește și te primește iarăși, dacă te pocăiești? Cu ce compromisuri și victorii parțiale ne obișnuim noi?

Mai

7, Judecători 3, Învăță de la conducătorii cu inițiativă, 3:9-11

În Judecători 3 se găsesc prezentările pe scurt ale lui Otniel, Ehud și Șamgar.

1. În lume, dar nu din lume. Mai întâi, în 3:1-4 se arată planul adaptat al lui Dumnezeu cu Israel: Dumnezeu a lăsat câteva popoare păgâne ca să pună poporul la încercare în ce privește ascultarea și ca să educe în arta războiului tinerele generații. Urma ca ele să fie alungate în timp. În Exod 23:29-30 se mai dă un motiv pentru aceste excepții: ca să aibă timp israeliții să crească în număr în țară și să nu se înmulțească în mod periculos animalele sălbatice. Dacă neizgonirea totală și din prima zi a păgânilor a fost planul lui Dumnezeu, unde a mai fost greșeala israeliților (vezi 3:5-8)? Trăirea în lume a Bisericii este și o oportunitate și un test: să trăiești „în lume”, dar să nu fii „din lume”. Cum putem face acest lucru astăzi? Ce capcane trebuie evitate de cei credincioși?

2. Spiritualitatea familiei se transmite. Dumnezeu îl ridică pe Otniel din Iuda, un nepot al lui Caleb (3:9-11; ce știi despre familia lui Caleb și a lui Otniel? Ce a învățat Otniel de la tatăl și bunicul său în legătură cu Dumnezeu și lupta în Canaan?). Otniel a acționat prin Duhul Sfânt și s-a dovedit un bun strateg militar și un om de echipă. Armata sa eficientă l-a învins pe împăratul din Mesopotamia (Iran și Irak). O întrebare dificilă: poate fi Dumnezeu de acord cu proiectele militare, de ce da, de ce nu?

3. Liderii pot fi diferiți, importantă este credințioșia. După 40 de ani de pace (o generație), Israel s-a îndepărtat iarăși de Dumnezeu, iar la pocăința lor, Dumnezeu l-a adus pe Ehud, un judecător curajos și solitar, dar și un bun lider de echipă (3:12-30). Izbăvirea sa a devenit faimoasă, iar țara a avut pace 80 de ani (l-a judecat pe Eglon, în stil James Bond, agentul 007, sau Zorro). Șamgar a fost, apoi, următorul erou, mai singuratic, e drept, dar un bun model de vitejie (3:31). Ce calități au avut acești lideri (credințioșie, sfințenie, curaj, inițiativă, strategie, comunicare bună, spirit de echipă, etc.)? Putem avea și noi aceste calități? Ce calități a dovedit Israel în relație cu liderii săi? Ce defecte? Cine este de vină că o generație bună a fost urmată, așa des, de câte o generație necredințioasă?

14, Judecători 4, Fii atent la cerințele înalte ale slujirii, 4:8-9

Capitolul 4 este dedicat luptei conduse de judecătoarea Debora, soția lui Lapidot (Lapidot înseamnă „făclii” sau „fulgere”, deci s-ar putea traduce și „femeia luminilor” sau „femeia fulgerului”; Margaret Thatcher, fostă prim-ministru al Marii Britanii, era numită „Doamna de fier”), și de generalul Barac. Ea este profetul, el este eliberatorul.

1. Criza spirituală erodează modelele de conducere masculină.

Criza spirituală a poporului luase o formă neobișnuită: după moartea lui Ehud, poporul a recăzut în idolatrie, iar bărbații și-au pierdut zelul pentru Dumnezeu, pentru libertate. Poporul are o judecătoare foarte capabilă, pe Debora, dar bărbații răspund cu greu chemării la sfințenie și la luptă. Debora îl cheamă la luptă pe Barac, din seminția lui Neftali (fiul lui Iacov; de ce nu din semințiile războinice ale lui Iuda, Efraim sau Benjamin?), dar el nu dovedește multă putere de decizie (4:8). Debora este nevoită să îl însoțească la război, dar îi atrage atenția că nu aceasta este calea gloriei și a răsplătirii (4:9).

2. Calitatea conducerii feminine se vede în încurajarea conducerii masculine. Iată câteva observații importante din viața judecătoarei Debora:

1. Ca profet și judecător, Debora este bine organizată, caută colaboratori, îi încurajează și îi avertizează, îi asistă în luptă. Ea transmite cuvântul Domnului neînfricată. Are un loc aparte pentru judecată (finicul Deborei, un simbol specific judecăților ei).
2. Ca lider-femeie, Debora știe să îi solicite pe bărbați la slujire și conducere, și nu le ia locul, ci îi cheamă la responsabilitate și acțiune.
3. Barac conduce bine când este încurajat de Debora (4:6, 4:16).
4. Domnul îi dă har lui Barac (4:15), și bineînțeles, și Deborei.
5. Domnul împlinește profeția Deborei despre victorie, precum și avertizarea dată lui Barac (4:17-24; discutați acțiunea Iaelei).

Ce învățăm despre responsabilitățile slujirii? Criza spirituală e mult mai grea când bărbații nu mai îndrăznesc să slujească. Debora e o mare conducătoare în vreme de criză pentru că ea conduce bine și îi încurajează și pe alții să slujească conform darurilor și chemării. Ea este un bun consilier și psiholog. Debora și Barac trebuie să ne motiveze la slujire în Biserică, conform darurilor, ca bărbați și femei.

21, Judecători 5, Laudă-l pe Dumnezeu în victorie, 5:2-3

Cântarea Deborei din Judecători 5 reprezintă o laudă adusă Domnului împreună cu Barac și cu întreaga echipă de lideri care a obținut victoria. De foarte multe ori apar cuvintele „căpetenii”, „domnitori”, „popor” și Israel, arătând că această cântare este și o evaluare atentă a liderilor, precum și a poporului.

1. Felicitări pentru victorie, 1-2, 9-12, Cântarea-evaluare începe cu felicitări pentru liderii care s-au implicat în luptă și tema se reia mai târziu. Debora este profet și se trezește la acțiune, dar Barac ridicat de Dumnezeu să elibereze poporul.

2. Recunoașterea Domnului, 3-5, Numele lui Dumnezeu este lăudat pentru intervenția lui în luptă, alături de Israel. Cerul întreg participă (19-22).

3. Recunoașterea păcatelor, 6-8, O critică a stării poporului: de la ultimul judecător încoace, Israel s-a rătăcit, a devenit idolatru, liderii nu aveau putere, nimeni nu era gata de luptă și nu vedeau primejdia ocupației păgâne.

4. Recunoașterea neimplicării, 13-18, Doar o parte din popor, o „rămășiță”, a participat la luptă. Debora trece în revistă participanții și deplânge faptul că mulți nu s-au prezentat. Au venit Efraim, Beniamin, Manase (Makir), Isahar, Zabulon și Neftali, ultimii fiind și cei mai viteji. Au fost cu inima împărțită cei din Ruben, au lipsit cei din Gad, Dan și Așer, ocupați cu vitele și comerțul pe mare (o paralelă la nunta fiului de împărat, unde oaspeții invitați nu vin la masă).

5. Evaluarea aliaților, 23, 24-27. Unii din aliații canaaniți nu l-au ajutat pe Israel (ex. Meroz), dar alții, ca Iael, au venit în ajutor și au câștigat victoria (o muștrare pentru Israel). Decăderea canaaniților este exemplificată în așteptările decăzute ale mamei lui Sisera, 28-30.

Suntem gata de pocăință și de luptă împotriva păcatului, sau suntem dezinteresați, fără râvnă? Prețuim liderii femeii și liderii bărbați sau avem modele erodate de păcat? Ce programe de încurajat liderii fete și băieți avem în biserică? Cum ne delimităm de decăderea civilizației din jurul nostru? Mai este cineva pregătit pentru sfințenie și gata să se pună la dispoziția lui Dumnezeu, în lupta împotriva păcatului?

28, Judecători 6, Fii gata să răspunzi chemării lui Dumnezeu, 6:16-18

Ghedeon este chemat să fie eliberatorul poporului său de sub jugul madianiților, iar exemplul experienței lui cu Dumnezeu ne arată că el a știut să asculte de Dumnezeu și să răspundă bine chemării lui.

Experiența păcatului duce la robie și îi întristează pe toți, 1-9.

La început, poate că idolatria le părea evreilor o formă de civilizație. Curând însă au ajuns să guste toate neajunsurile păcatului. Neascultarea le-a adus dependență, robie, teamă, sărăcie, o experiență tristă: oamenii se refugiau în văgăuni, erau jefuiți, prizoniți, își ascundeau recoltele de frica dușmanilor care năvăleau ca lăcustele. Ghedeon însuși are o mulțime de întrebări despre soarta evreilor și lucrarea lui Dumnezeu (13, 15). Ce întrebări ai avea tu despre situația de azi a țării?

Domnul nu se lasă fără mărturie și explicații clare, 8-10. Ca profetul acela anonim este și Biblia care explică tuturor de ce este omenirea în starea prezentă de faliment. Dumnezeu însă este cel care poate izbăvi. Crezi că mesajul profetului anonim s-ar potrivi și pentru lumea de azi, pentru România?

Îngerul Domnului îl cheamă pe Ghedeon și îl încurajează, 11-24. Care sunt cele cinci răspunsuri încurajatoare pe care i le dă Domnul lui Ghedeon? Ce credeți că încearcă Domnul să îi transmită lui Ghedeon prin asigurarea ajutorului divin, binecuvântarea puterii și posibilităților curente, prin încurajarea cu gândul victoriei realizabile și glorioase, și prin acceptarea persoanei și închinării lui, prin asigurarea că a intrat într-o stare de har („nu vei muri”).

Ascultarea lui Ghedeon se vede în acțiunea de dărâmarea a altarului lui Baal, 25-32. Cât de mult decăzuseră evreii și ce fel de caracter avea familia lui Ghedeon? Ce motive credeți că avut Dumnezeu ca să îl aleagă și să îl cheme pe Ghedeon?

Duhul Sfânt îi dă putere lui Ghedeon și acesta trece la acțiune, 33-35. De ce este importantă puterea și lucrarea Duhului Sfânt în marile reforme spirituale și sociale?

Ghedeon și semnele cu lâna, 36-40. Ghedeon avea nevoie de siguranță și cere două semne. De ce credeți că Dumnezeu s-a adaptat la cererile lui? Înseamnă că putem să îi punem orice semn Domnului?

Iunie

4, Judecători 7, Încrede-te în Domnul pentru victorie, 7:2

Bătăliile Domnului se câștigă cu regulile Domnului. Ghedeon află acest principiu de la bun început și noi învățăm împreună cu el că nu numărul contează, ci calitatea. Domnul este acela care îi descurajează pe vrăjmași și îi supune. Domnul este mereu atent la detalii și, în timp ce lasă loc și pentru priceperea și vitejia oamenilor, El este cel care dăruiește în bătălii, victoria.

Primejdiile numerelor mari, 1-8. Psihologia obișnuită ar fi gata să afirme că în număr stă puterea și „unde-s mulți puterea crește”. Dumnezeu atrage însă atenția asupra a două primejdii ale numerelor mari: frica este molipsitoare și anihilează puterea numerelor mari, iar puterea omenească supra-dimensionată nu lasă să se vadă puterea și slava Domnului. De aceea, Domnul îl sfătuiește pe Ghedeon să îi trimită acasă pe cei fricoși și pe cei care nu fac față efortului și nu au control de sine în acțiunile lor, la oboseală. La testul curajului, al rezistenței și autocontrolului cad foarte mulți: mai întâi, au plecat 22,000 de luptători, iar apoi încă 9,600. Ghedeon a rămas doar cu 300 de oameni, dar erau oameni de elită și, în plus, știau că se încred în Domnul.

Bunătatea Domnului și testul derutei din tabăra adversă, 9-14. Dacă ne gândim că Dumnezeu nu abordează lucrurile în mod atent și complex, greșim. Dumnezeu știe că Ghedeon este un bun luptător, dar știe că are și slăbiciuni. De aceea, îi mai oferă o încurajare, discuția a doi soldați din tabăra adversă. Aceasta arată că Dumnezeu lucrează pe mai multe planuri. El îl încurajează pe Ghedeon în toate felurile posibile. Către Biserica sa, Isus spune: „nu te teme, turmă mică, pentru că Tatăl vostru din ceruri vă dă cu plăcere împărăția”...

Locul și rolul inițiativei și curajului omului, 15-25. Ghedeon face împărțirea finală pe plutoane, hotărăște acțiunea cu trâmbițe, flăcări și urcioare care se sparg cu zgomot, dă poporului un bun slogan de bătălie (Sabia Domnului și a lui Ghedeon; observați ordinea) și coordonează întreg atacul. Totuși, Domnul este cel ce dă victoria (22) și nimeni nu contestă lucrul acesta.

11, Judecători 8, Dovedește caracter în conducere: 8:22-23

Caracterul unui conducător îi este solicitat mereu, în toate împrejurările. Privește la Ghedeon ca să vedem încercările și deciziile lui.

Neatenție, orgoliu și înțelepciune. Organizarea luptei au concentrat atenția poporului asupra primelor atacuri și, în toiul luptei, Ghedeon se vede nevoit să apeleze la soldații din seminția lui Efraim ca să oprească fuga împăraților madianiți. Efraimiții au răspuns solicitării, dar l-au certat că nu i-a chemat de la bun început. Orgoliile omenești se pot inflama ușor în timpul unei lucrări mari. Neatenția în conducere naște probleme, dar înțelepciunea le poate rezolva cu tact și smerenie (7:24-8:3). Cum ai reacționa dacă ai fi neglijat și tu, în mod asemănător, să soliciți la timp ajutorul și expertiza cuiva: faci reproșuri la rândul tău sau știi să ceri scuze și cauți refacerea încrederii? Cât de sensibil este orgoliul tău?

Satisfacția și condamnarea refuzului rău-intenționat. Când luptă împotriva păcatului poți rămâne singur și nimeni nu îți vine în ajutor. Ghedeon avea mare nevoie de hrană pentru oșteni, dar cetățile vecine Sucot și Penuel nu l-au ajutat ci, în schimb, l-au jignit (cum l-au jignit?). Ghedeon înghite în sec, obține victoria, iar la întoarcere îi pedepsește pe cei răuvoitori. A făcut bine Ghedeon? Exista și altă soluție? Cum am califica gestul celor din Sucot și din Penuel de a-și părăsi vecinii la nevoie și de a-i disprețui?

Lipsa de maturitate în credință și consecințele ei. Ghedeon a dat dovadă de integritate când a refuzat să accepte domnia și nu a instaurat o dinastie. A rămas însă prins în mrejele dorinței de a stăpâni: și-a luat multe neveste, ca regii orientali (vezi Deut. 17:17; fiul unei concubine din Sihem, Abimelec, va deveni un dictator ucigaș și un lider de război fratricid), a văzut potențialul politic al religiei și vrut să stăpânească poporul construind un efod la Sihem, doar la câțiva km de locul de închinare de la Șilo, ca să întrebe voia Domnului (cu aurul luat ca prada și donat; ca Aaron și Ieroboam, vezi Deut. 34:17). Poporul a păstrat forma religiei, dar l-a părăsit pe Dumnezeu: au început să se închine lui Baal Berit, un Baal „al Legământului”.

Credincioșii au nevoie de un caracter sfânt și de o bună cunoaștere a Scripturii, ca să îl poată lăuda pe Dumnezeu printr-o slujire înțeleaptă.

18, Judecători 9, Pune dreptatea înaintea talentului: 9:56-57

Abimelec și Iotam, amândoi fii ai lui Ghedeon, devin simboluri pentru certurile între frați, pentru lipsa de caracter a unor lideri, precum și pentru lipsa de recunoștință și superficialitatea poporului.

1. Complotul lui Abimelec, 1-6. Abimelec („tatăl meu e rege”), este om talentat în oratorie și în arta militară, cu ambiții să devină judecător, și a făcut un plan murdar. El a moștenit trăsăturile negative ale lui Ghedeon. I-a convins pe cei din Sihem și din Milo, rude cu el, să-i omoare pe ceilalți 70 de frați ai săi ca să rămână numai el conducător. Poporul a fost nerecunoscător și nedrept față de familia lui Ghedeon și l-a ascultat Abimelec, iar acesta a ajuns împărat, pentru aproape trei ani (Ghedeon refuzase să fie împărat). **Întrebări:** *Ar putea fi el numit unul din judecătorii lui Israel (vezi 11:1)? De ce a fost poporul atât de nedrept și crud: din teamă, din partizanat? Sunt oamenii și azi capabili să acționeze în mod nedrept din sete de putere?*

2. Acuzația, 7-21. Iotam, un fiu al lui Ghedeon care a scăpat cu viață, spune o parabolă și cere dreptate (un fel de „predică de pe munte” a lui Iotam). Parabola lui Iotam aduce aminte de parabola lui Natan pentru David (bogatul, vizitatorul și mielul săracului), precum și de parabolele lui Isus (nunta fiului de împărat, păzitorii viei și fiul moștenitor etc.). Răutatea trebuie muștrată cu cuvânt profetic. Răutatea îi face pe frați să trăiască departe unul de celălalt (21). *Cât de important este și astăzi cuvântul profetic de muștrare, în societate, în biserici?*

3. Pedepșa, 22-57. Dumnezeu se implică personal, subtil dar clar, și face dreptate (23, precum și 56-57). Istoria ia un curs ciudat, cu multe trădări, cu un complot împotriva lui Abimelec, pornit de cineva numit Gaal din Sihem, cetatea lui Abimelec. În timpul luptei se întâmplă exact ce a spus Iotam: locuitorii Sihemului sunt nimiciți de Abimelec, iar Abimelec este ucis de locuitorii Sihemului (este a doua situație când un militar este ucis de o femeie, în Judecători). **Întrebări:** *În ce fel lucrează Dumnezeu în istorie? Se poate vedea și astăzi lucrarea lui? Lasă el lucrurile să se întâmple de la sine? Se folosește el de calitățile, defectele și răutatea sau bunătatea oamenilor? Ascultă el rugăciunile celor nedreptățiți? Se poate folosi el de îngerii și de duhuri, bune sau rele (vezi 1 Sam. 16:14, 18:10, 19:9 și 1 Regi 22:19-23)?*

25, Judecători 10, Pocăiește-te când ai căzut, 10:15-16

După patruzeci de ani de pace, în timpul lui Ghedeon, a urmat perioada de război între frați, a regelui Abimelec (trei ani), iar apoi 23 de ani de pace sub judecătorul Tola, din Isahar, și încă 22 de ani de pace sub Iair din Galaad (Iordania de azi), de cealaltă parte a Iordanului, opus față de Sihem, 10:1-5. Când Israel iarăși s-a întors spre zeii Siriei, Sidonului, Moabului și filistenilor, Dumnezeu i-a lăsat sub jugul filistean și cel amonit, timp de 18 ani (10:7-8). Istoria acestui capitol, care descrie contextul venirii lui Iefta ca judecător și eliberator (Jud. 11), ne pune pe gânduri prin dialogul dintre Dumnezeu și popor despre pocăință:

1. Pocăința trebuie să fie clară și să ne îndrepte spre Dumnezeu. Nu este suficient doar ca cineva să regrete situația în care a ajuns, sau să recunoască greutăți suferinței. Și Iuda s-a căit că l-a vândut pe mântuitorul Isus, dar s-a sinucis. Pocăința adevărată strigă spre Domnul, recunoaște răzvrătirea față de Domnul și idolatria. Pocăința lui Israel este clară (10). Ei recunosc vina, recunosc păcatul, și strigă către Dumnezeu, și așteaptă izbăvirea. Doar atunci Dumnezeu le răspunde.

2. Răspunsul lui Dumnezeu este o judecată fermă, însoțită de îndurare. Întotdeauna, în caz de greșală și pocăință, Dumnezeu este ferm și obiectiv. El atrage atenția asupra istoriei mântuirii și își ceartă poporul (11-14). El le arată că ar fi drept acum să meargă la idoli să ceară ajutor și le promite că nu va interveni. Și, totuși, se lasă convins de dragostea sa și îi va ajuta, când ei devin practici în pocăința lor (16). Dumnezeu judecă drept și, totuși, are mari rezerve de har. Oare înțelegem că fără harul său, nici pocăința nu ar fi îndeajuns pentru a fi iertați și ajutați?

3. Adevăratul pocăit acceptă mustrarea Domnului, este un om perseverent și practic. Pocăința adevărată acceptă mustrarea și nu se dezamăgește ușor. La fel ca fiul pierdut, Israel acceptă certarea Domnului și dovedește că pocăința sa nu stă doar în declarații, ci este însoțită de fapte. Israel părăsește idoli, îi scoate din mijlocul vieții lor publice și începe să slujească lui Dumnezeu și doar lui. O astfel de pocăință este ascultată de Dumnezeu. Pocăința lui Israel este perseverentă și practică (15-16).

Iulie

2, Jud. 11-12, Dorința victoriei cu orice preț: 11:30-31, 12:1-3

În Judecători 11-12 apare încă un caz atipic de judecător. Sub conducerea lui Iefta Domnul dă o mare victorie, dar se vede tot mai mult neînțelegerea adevăratei închinări față de Dumnezeu.

11:1-10. Nu disprețui pe cei cu situații dificile: Dumnezeu îi poate chema la fapte mari. Iefta este respins de frații lui și de conducătorii regiunii Galaad și pleacă în regiunea Tob unde devin un bun conducător militar („plimbările” din 11:3 erau scurte atacuri militare). În final, conducătorii îl cheamă pe el în fruntea oștirii. Iată cum ajutorul Domnului nu înlătură căutările și acțiunea omului (10:16). Vedem și că Dumnezeu dă har celor respinși de familiile lor sau de societate (Iosif, Moise, Iefta; găsiți cumva și exemple moderne?). La fel s-a întâmplat, în mântuire, și cu evreii și cu Neamurile.

11:11-33. Importanța diplomației și importanța închinării corecte. Iefta dovedește multă diplomație și cunoaște bine istoria din cărțile lui Moise (12-27; sunt aceste trăsături de dorit și astăzi?). Este esențial că Duhul Domnului vine peste el (29) și câștigă bătălia. Apare o problemă, totuși: Iefta vorbește ca și cum Chemoș, zeul amonit, ar fi egal cu Dumnezeu (24): credeți că era corect?

11:34-39. Tragedia închinării neînțelepte. Ca să se simtă mai sigur pe victorie, Iefta a făcut o promisiune de tip păgân că va jertfi pe cineva ca ardere de tot după victorie (29). Unde a greșit Iefta? De ce nu a fost nimeni să îl corecteze? Ce spune cuvântul lui Dumnezeu despre jertfe? Cere Dumnezeu jertfe umane? Este acesta un caz de dorință a victoriei cu orice preț?

12.1-7, Orgoliul militar al lui Efraim. Din nou, după Jud. 8:1-3, oamenii din Efraim sunt orgolioși. Ei provoacă un război, dar sunt înfrânți. În cazul acesta, luptele între frați arată imaturitate. Mai bună este colaborarea decât orgoliul. Luptele între frați arată depărtarea de Dumnezeu.

12.8-15. Judecătorii mici: Ibțan, Elon, Abdon. Ibțan și Abdon, ca și Ghedeon, au avut familii mari, cu inclinații spre dinastie. Ibțan în special a încercat să fie diplomat și a făcut 60 de căsătorii în afara poporului. Credeți că a respectat cuvântul Domnului? Explicați.

9, Judecători 13, Modelul familiei credincioase, 13:8-10

În mod special, Judecători 13 prezintă o familie deosebită, cea în care s-a născut judecătorul Samson. Nașterea lui Samson aduce aminte de nașterea lui Isaac, a lui Ioan Botezătorul și cea a lui Isus, vestite tot de către îngeri. În Judecători 13 familia părinților lui Samson poate fi un adevărat exemplu pentru credincioșii de astăzi:

1. Fii credincios în vremuri dificile. Manoah și soția sa erau o familie credincioasă Domnului într-o vreme când poporul era, din nou, departe de Dumnezeu. Oare familiile celor credincioși de azi își pot păstra puritatea și credința chiar dacă tot poporul ar trăi ca păgânii?

2. Fii ascultător de cuvântul Domnului. Mai întâi, Îngerul îi apare soției și îi spune ce să facă pentru Samson ca să fie închinat Domnului de la naștere până la moartea sa.

3. Mențineți relații soț-soție armonioase. Soția îl ține la curent pe soț de tot ce se întâmplă și îl cinstește ca pe un adevărat cap al familiei. Soțul cere să îi vorbească Dumnezeu și lui, iar Dumnezeu îl ascultă. Oare soțiile astăzi își respectă soții ca lideri în familie în același fel? Oare soții sunt interesați ca Dumnezeu să le vorbească și lor despre mersul familiei, despre soție, despre copii?

4. Condu, ca soț, închinarea în familie. La a doua apariție a Îngerului, Manoah aduce o jertfă, un miel, și se închină, iar Îngerul Domnului, care nu îi spune numele său, ci doar că „este minunat”, se urcă în flăcări, pe altar, și dispăre în focul acestuia. Din cauza numelui său, se pare că acest Înger putea fi chiar Fiul lui Dumnezeu, Isus Hristos, înainte de întrupare. Oare soții de astăzi conduc o bună închinare în familiile lor și le pasă de viața spirituală a soției și a copiilor?

5. Creșteți copiii conform cerințelor Domnului. Familia lui Manoah ascultă de cerințele Îngerului, așa încât fătul să crească și să se nască așa cum trebuie. Ei discută în familie despre planul lui Dumnezeu și despre îndurarea lui Dumnezeu față de ei și față de popor. Oare și în familiile moderne discuțiile despre Dumnezeu și ascultarea de El sunt la fel de obișnuite și normale? Domnul îl binecuvintează pe Samson și la maturitate, Duhul Sfânt vine peste el. Oare soțiile și soții credincioși pot dovedi și astăzi o ascultare de aceeași calitate?

16, Jud. 14-15, Problemele inimii firești, 14:2-3, 15:18-20, Prov. 4:23

Samson cunoaște credința părinților săi și o urmează, devenind un judecător de seamă al lui Israel și chiar un erou al credinței (Evrei 11:32), dar viața lui are porțiuni mari de trăire firească. Samson este un model al tinereții puternice, inteligente, dar tumultuoase, nestăpânite și neglijente. Iată capcanele inimii firești, care se văd în viața lui Samson și de care ar trebui să ne ferim:

1. Ambiție și încăpățănare în decizii discutabile. Probabil după vreo 10-15 ani de judecatorie (vezi 15:20, 16:31), Samson, la o vârstă matură, a dorit să se căsătorească (de fapt, căuta un conflict cu filistenii: dar este aceasta o dragoste sinceră, sau motivată politic?). Declarația lui „ia-mi-o, căci îmi place” a rămas o avertizare împotriva motivațiilor greșite pentru căsătorie. Ce criterii bune cunoașteți referitor la căsătorie și la alegerile majore ale vieții? Vezi sfatul părinților lui (13:3).

2. Lipsa de grijă pentru curăție fizică și spirituală, 14:6, 9. Samson se hrănește cu miere dintr-un cadavru, iar Legea interzicea să te atingi de un trup mort sau să te hrănești dintr-o mortăciune (Deut. 14:21, Num. 19:11-16. Hag. 2:13). De fapt, el trăiește la limită în această situație: s-a atins de un leu mort – nu de un om mort, și nu s-a hrănit cu cadavre – ci cu miere din cadavre...

3. Disprețul față de obiceiuri și oameni și mânierea rapidă, necontrolată. Pleacă de la nuntă, mândros (14.19-20). Duhul Domnului îl ajută să-i înfrângă pe filistenii, dar lipsa de caracter rămâne. Mai târziu, se întoarce și iarăși se mânie (15.1-3). Vezi Tit 1:7.

4. Vitejia și inteligența îmbinate cu răzbunare (vulpile în vie).

5. Lucrarea prin Duhul Domnului este îmbinată viață firească, 14:19, 15:14. Rugăciunea și harul de la Dumnezeu sunt îmbinate cu răzvrătire față de Dumnezeu.

7. Slăbiciune față de insistențele nesincere. Exemplul cedării sub presiune, la nuntă și mai târziu, cel al cedării față de Dalila, sunt grăitoare. Lupta celui credincios nu este doar cu adversarii din afară, ci și cu tendințele inimii firești, slabe (Iacov 1:13-15; 1 Ioan 2:15-17).

23, Jud. 16, Restaurarea după cădere, 16:15-17, 16:28-30

Judecători 16 este capitolul căderii lui Samson, dar și al restaurării. Pașii căderii sunt evidenți, dar și harul lui Dumnezeu este evident, și pașii restaurării:

Pașii căderii:

1. **Viața la limită, părăsirea sfințeniei.** Eșecul în familie, la nuntă, și conflictele apărute după aceea îl fac pe Samson să cadă în excese, în loc să se apropie de Dumnezeu. Un om credincios nu trebuia să meargă unde a mers Samson (1-3, 4). **Relațiile nepotrivite** sunt ușa prin care devii vulnerabil față de păcat și atacurile celor lipsiți de credință și etică (4-5). **Jocul cu păcatul**, crezând că ești tare, te slăbește în continuu și te apropie de clipa înfrângerii răsunătoare (6-21).

2. **Domnul te părăsește când tu îl părăsești și nu mai păzești taina părtășiei și sfințeniei** (16-17, 20). Puterea lui Samson nu depindea în primul rând de lungimea părului, deși era un semn special dat lui (13:5), ci de ascultarea de Dumnezeu. Dumnezeu ne-a dat și nouă o chemare, semne ale legământului și ale curăției și unirii cu El (botezul, Cina Domnului, părtășia frățească). Să nu le părăsim. **Lipsa de standarde etice a celor necredincioși (lipsa temerii de Domnul)** este fenomenală (vezi Daniel 6:4 și 12-15): dacă nu ai mărturie sfântă, ci păcate și compromisuri vei fi înfrânt (15-20). **Acceptarea păcatului are consecințe severe** în viața personală și nu numai (20). Samson rămâne fără vedere și este închis. Vrajmașii îl batjocoresc și tot poporul evreu este batjocorit. Numele lui Dagon, zeul pește căruia i se închinau filistenii este slăvit, iar Numele lui Dumnezeu este disprețuit (23). Puterea lui este folosită, în batjocură, la râșniță.

Pașii restaurării:

În mijlocul pedepsei și al consecințelor, Samson are timp să își revină. Și **timpul** este un har. S-ar putea descoperi implicit și explicit următorii pași: **Regretul** (pocăința); **Smerenia**; **Prețuirea părtășiei cu Dumnezeu**; **Reîntoarcerea la rugăciune**; **Reconsiderarea chemării**; **Bazarea pe puterea lui Dumnezeu.**

Domnul îi dă un sfârșit glorios lui Samson cel pocăit, dar ar fi fost mult mai bine dacă se ferea de cădere (22-31).

30, Judecători 17, Importanța închinării în familie, 17:13

Decăderea poporului, în lipsa ascultării Legii (17:6), a devenit tot mai severă. Au ajuns să amestece îngrozitor cerințele unei vieți sfinte, după Cuvânt, cu obiceiurile lumii păgâne. Și totul începe de la închinare, care devine tot mai neclară, mai puțin curată, la limita acceptării.

1. Motivații corecte, motivații greșite, acțiuni corecte, acțiuni greșite. Mica avea un nume frumos („Cine este ca Domnul?”). Familia lui era foarte bogată, iar el îi fură mamei o sumă imensă de bani. Mica îi returnează cei 1100 de sicli, dar numai de frica blestemului. Nu se vede bine, astfel, inima de credincios. Mama lui blesteamă și ea cu ușurință și tot așa de ușor binecuvântează. Ea dedică Domnului acești banii furați și returnați, dar construiește doi idoli, care funcționau ca imagini ale lui Dumnezeu și mijloace de aflat (ghicit?) voia Domnului. Idolii costă însă doar 21% din suma promisă lui Dumnezeu (200 talanți) și nu știm ce destinație a luat restul de bani (900 talanți).

2. Oamenii nu mai căutau părtășia adunării. Mica și-a construit propria Capelă sau Casă a Domnului. El își angajează un preot de neam levitic, ca la Lege. Este interesat de relația cu Dumnezeu, îl respectă pe preot și îl plătește generos. Acest preot nu este însă în legătură cu cei de la Ierusalim și îl slujește pe Dumnezeu doar în casa lui Mica. Apare și un contrast stânjenitor între maturitatea acestui levit tânăr și importanța slujbei sale. Levitul este, într-adevăr, foarte tânăr și Mica îl tratează ca pe unul din fiii săi, deși zice că îl invită să le fie preot și „tată”. Levitul este imatur și acceptă ușor folosirea idolilor și oferta lui Mica, fiind în căutare de o casă și mijloace de trai.

3. Viața spirituală este privită ca o sursă de avantaje financiare. Mica se feliță că are un nou motiv de binecuvântare și îl privește pe levitul său personal ca pe un nou și sigur motiv de succes: „Acum, știu că Domnul îmi va face bine, fiindcă am ca preot pe levitul acesta”.

Importanța închinării sfinte în familie este extraordinară. Cum ar trebui împlinite citirea Bibliei și rugăciunea acasă cu viața de închinare din Biserică, în comunitate? Se poate închinare fără sfințenie? Este posibilă închinarea fără dedicare completă față de Dumnezeu? Ce primejdii vin din închinarea parțial bună, parțial rea, a lui Mica, și își pot face loc și în viața credinciosului de astăzi?

August

7, Judecători 18, Capcanele închinării dublicitare, 18:18-20

Judecători 18:1 readuce în prim-plan observația din 17:6, confuzia și rătăcirile poporului în închinare și standarde etice se datorează lipsei unui împărat. Cât de importantă este conducerea unei țări pentru ordinea din țară? Cât de mult sunt și creștinii influențați de lipsa unei conduceri drepte? Închinarea dublicitară din capitolul 18 continuă problemele din Judecători 17, legate de Capela și levitul lui Mica.

Mai întâi, daniții căutau să își lărgească stăpânirea conform mandatului primit de la Dumnezeu ca să cucerească țara Canaanului. Poniți din mijlocul țării, de lângă Șilo, daniții au mers spre nord și și-au fixat ca țintă cetatea Lais, numită mai târziu, după cucerire, cetatea Dan (și Samson era din seminția lui Dan). În multe privințe au acționat ca la carte: s-au încurajat cu cuvintele Scripturii, au plecat hotărâți, au întrebat pe levitul din casa lui Mica despre voia Domnului, au trimis iscoade înainte, au primit raportul, au hotărât incursiunea, au cucerit cetatea. Până aici, misiune îndeplinită. Ce nu au făcut bine?

1. Limbajul și teologia. Ei întreabă pe Dumnezeu dacă vor avea „noroc”: puteau să îl întrebe și altfel sau să îl roage să le dea victoria. Ce limbaj și ce teologie avem noi în închinare?

2. Lipsa de onestitate. Pun la cale „preluarea” levitului și a idolilor și instrumentelor de închinare care erau proprietatea lui Mica. Nu a fost bine că au preluat idolii cuiva, nici că i-au luat angajatul și proprietatea. Nici levitul nu a dovedit prea multă onestitate.

3. Invidia și amenințările. Au știut cum să îl convingă pe levit (e mai bine să slujești o seminție, decât o familie), dar au fost aspri și amenințatori cu echipa de „recuperatori” a lui Mica (amenințare pe față, greu de împăcat cu ideea de închinare).

4. Continuarea unor greșeli tradiționale. Idolii preluați de la Mica au fost puși la loc de cinste în cetatea Șilo, într-o nouă Casă a lui Dumnezeu, rămânând un fel de capcană pentru închinarea lui Israel. Aflăm că levitul era Ionatan, fiu al lui Gherșom, fiul lui Moise: adică, trebuie să fim atenți în transmiterea principiilor biblice, altfel, peste generații, se pierde etosul și seriozitatea ascultării de Dumnezeu.

14, Judecători 19, Efectele lipsei de închinare, 19:30

Adâncă decădere a lui Israel, la distanță doar de câteva generații de Moise și Iosua, s-a instalat din cauza lipsei de închinare personală și în comunitate, din cauza necunoașterii lui Dumnezeu și a Cuvântului revelat, din cauza neascultării de Dumnezeu și din cauza acceptării de obiceiurilor lumesti și depravate. Oamenii au ajuns idolatri, destrăbălați, disprețuitori față de slujitorii Domnului (leviții), față de aproapele lor, violenți. Situația se aseamănă cu cea din 2 Timotei 3:1-7. De aceea, în 19:1 se spune a treia oară că nu era împărat în Israel.

1. Căsătoria. Un levit, în loc să fie căsătorit, are o „țitoare” (semi-soție, semi-concubină) care fuge de acasă. Așadar, nici levitul nu era la înălțimea dorită (cum trebuia să fie?). Soțul se duce să o caute la socri; aici relațiile cu socrul par mult mai bune decât cele cu soția. E corect?

2. Ospitalitatea. Levitul evită să rămână noaptea în orașul canaanit Iebus și alege Ghibeea, o cetate beniamită. Aici nimeni nu le vorbește, doar un bătrân străin de cetate, un canaanit din zona muntelui lui Efraim, le oferă găzduire și hrană. Beniaminiții se dovedesc reci, neospitalieri, duri. Cum au ajuns așa? Care erau cerințele Legii?

3. Depravarea. Beniaminiții se dovedesc la fel de depravați ca locuitorii din Gomora și Sodoma (Gen. 11:1-13). Un grup violent îi atacă noaptea pe străini și doresc să își bată joc de bărbații musafiri. Gazda evită relațiile homosexuale, dar soluția este dificilă și discutabilă, neconformă cu Scriptura: concubina levitului ajunge pradă unui viol colectiv. Se vede necunoașterea Legii lui Dumnezeu, discriminarea împotriva străinilor și femeilor (cf. Deut. 14:27; 28-29; Ezechiel 22:7).

4. Violența. Violența celor depravați duce la moartea femeii și este urmată de un protest extrem de violent, și el, deși cu efect, al levitului: acesta trimite 12 pachete cu părți din cadavrul femeii, ca să îi cheme pe evrei la luptă (vezi și pe Saul, când cheamă la război, 1 Sam. 11:7, dar acolo Saul și-a sacrificat boii).

Cum de au ajuns israeliții atât de jos? Există aceste primejdii și în societatea modernă? Cum să le evităm? Să cerem curăție, sfințenie și veghere de la Domnul. Ce atitudine avem față de slujitorii cuvântului, față de străini, față de femei, văduve, copii, grupuri minoritare? Cât de ospitalieri suntem? Cât de drepecți și atenți suntem cu ceilalți?

21, Judecători 20, Efectele necredinței, 20:12-13, Prov. 14:37

Păcatul are consecințe grave, creează conflicte, rupturi, aduce pedeapsă și durere. De asemenea, te umple de mândrie, îți fură simțul realității, te face să te crezi invincibil, dar la sfârșit simți adevăratul gust al dezastrului, al morții, al nimicirii.

1. O teocrație în tensiune (1-11). Poporul se adună ca să asculte plângerea levitului. Adunarea s-a strâns înaintea Domnului, în deplină unitate și gata de acțiune. Ce bine ar fi ca, și astăzi, bisericile să fie foarte clare și hotărâte împotriva păcatului, a nedreptății, a mișeliei.

3. Solidarizarea (12-13). Este nedrept și grav să te solidarizezi cu păcatul. Dragostea pentru cei păcătoși este una, tolerarea păcatului este alta. Solidaritatea de neam a fost prost înțeleasă de beniamiți. Solidaritatea este necesară la bine, nu la rău. La minte oameni mari, iar la rău, fiți copii (1 Cor. 14:20; și în Corint a existat un fel de laudă sau solidarizare cu păcatul, vezi 1 Cor. 5:1-7). Israelii erau uniți pentru sfințenie și dumnezeu, beniamiții s-au unit în jurul păcatului și unității de neam.

4. Judecățile Domnului și perseverența în cinste (14-28). În mod neașteptat, israeliții sunt sever înfrânți de beniamiți păcătoși, dar viteji. Se pare că Domnul vrea să își curețe poporul mai întâi, să vină la închinare cum trebuie. În prima zi, 26,000 de beniamiți au înfrânt 400,000 de israeliți și au ucis 22,000 de militari. În a doua zi, israeliții sunt iar înfrânți și mor 18,000 de militari. Poporul plânge iar, se roagă, aduce arderi de tot și jertfe de mulțumire. Victoria nu vine doar dacă ai dreptate, trebuie smerenie, sfințire, jertfă, pregătire bună.

5. Ajutorul divin și priceperea omenească (29-48). După ce se face curățirea poporului, Domnul dă victoria („voi nu v-ați împotrivit până la sânge împotriva păcatului”, Evrei 11:4-5...). Bindecuvântarea și promisiunea Domnului nu înlătură nevoia de planificare omenească, de strategie, de prevedere, de organizare. De asemenea, se vede cum mândria beniamiților îi conduce la înfrângere. Acum, din Israel mor doar 30 de militari, din Benjamin mor 25 de mii de militari.

Cum ne luptăm noi împotriva păcatului? Ne sfințim pe noi înșine? Avem unitate înaintea Domnului, curată? Există cumva și altfel de unitate între cei credincioși – de clan, de interese, de familie, de grup?

28, Judecători 21, Efectele legămintelor greșite, 21:24-25

Aici se încheie cartea și, în același timp, drumul coborârii lui Israel pe panta neascultării de Dumnezeu. Finalul repetă, pentru a patra oară în carte că „pe vremea aceea nu era împărat în Israel” (21:25). Apar și semnele unei treziri a poporului către Dumnezeu și ca popor.

1. Tristețea distrugerii unei națiuni și timpul iertării. Poporul plânge nimicirea beniamiților: rămăseseră numai 600 de bărbați refugiați la Stânca lui Rimon (20:27) și un număr mic de fugari prin cetățile din jur. Se simte o părere de rău ca în 2 Corinteni 2:1-11. Se face simțită pocăința celor greșiți și se vede primejdia prăbușirii cuiva „din prea mare întristare”. Conform 2 Corinteni care este capcana unei pedepse mai mari decât trebuie? Care este scopul disciplinei în Biserică?

2. Problema legămintelor greșite. Israel s-a unit ca să apere sfințenia și să pedepsească ticăloșia, dar s-a trezit că face promisiuni greșite de tipul celei cu fiica lui Iefta. Au promis că nu-și vor da fetele în căsătorie beniamiților, ca și cum ar fi canaaniti (Deut.7:3 și Exod 34:15-16, Ezra 9:12, Neemia 13:25), dar era bun jurământul acesta?

3. Măsuri cu probleme: pedepse cu moartea și fetele, ca pradă de război. Pentru ieșirea din acest impas sunt se ia hotărârea pedepsirii celor din cetatea Iabes din Galaad, aliați care nu participaseră la lupta împotriva lui Benjamin, iar fetele lor necăsătorite sunt date beniamiților (400). Pentru restul (200), beniamiții sunt sfătuiți să fure din fetele celor din cetatea Șilo, niște canaaniti învinși și deveniți apoi aliați. Soluția amintește de războiul sabinelor (Tit Liviu, *Istoria*, 1.9; 753 îH; de fapt, e posibil ca romanii să o fi copiat de la evrei, pentru că Judecători 21 se întâmplă undeva în 1100 îH). Ca justificare, israeliții vor spune celor din Șilo că, oricum, ar fi trebuit de mult să le ia niște pradă de război, când i-au învins, așa că le vor lua acum fetele (este un fel de abuz)... Aceste măsuri par să rezolve problema beniamiților, dar juruințele greșite conduc la probleme noi și la noi măsuri greșite. Este limpede că poporul are nevoie de maturitate spirituală și de o conducere fermă. Ai făcut vreodată un jurământ, o promisiune nepotrivită, din dorință de răzbunare (nu am să mai vorbesc niciodată cu ei, să nu-i mai văd etc.)? Să cerem Domnului înțelepciune în toate vorbele și măsurile pe care le luăm.